

EVROPSKI VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC

Naloga evropskega varuha človekovih pravic je, da obravnava primere nepravilnosti pri delovanju institucij, organov, uradov in agencij Evropske unije. Ukrepa lahko na lastno pobudo ali na osnovi pritožb, ki jih vložijo državljani EU. Imenuje ga Evropski parlament za čas trajanja zakonodajnega obdobja.

PРАВNA PODLAGA

Členi 20, 24 in 228 Pogodbe o delovanju Evropske unije (PDEU) in člen 43 Listine Evropske unije o temeljnih pravicah.

Statut in naloge evropskega varuha človekovih pravic so bili natančno določeni s sklepom, ki ga je Parlament po posvetovanju s Komisijo in odobritvi Sveta sprejel 9. marca 1994 (UL L 113, 4.5.1994, str. 15, kakor je bil spremenjen s sklepoma Evropskega parlamenta z dne 14. marca 2002, UL L 92, 9.4.2002, str. 13, in z dne 18. junija 2008, UL L 189, 17.7.2008, str. 25). Varuh človekovih pravic je nato sprejel določbe o izvajanju tega sklepa. Postopki za izvolitev in razrešitev varuha človekovih pravic so določeni v členih od 219 do 221 poslovnika Evropskega parlamenta.

CILJI

Institucija evropskega varuha človekovih pravic je bila vzpostavljena z Maastrichtsko pogodbo iz leta 1992, da bi:

- se izboljšalo varstvo državljanov v primerih nepravilnosti pri delovanju institucij, organov, uradov ali agencij Evropske unije;
- s tem pa okrepila odprtost in demokratična odgovornost pri odločanju in upravljanju institucij EU.

A. Statut

1. Izvolitev

a. Pogoji

Varuh človekovih pravic:

- izpolnjevati mora pogoje za opravljanje najvišjega sodniškega položaja v svoji državi ali imeti poklicno znanje in zadostne izkušnje za opravljanje nalog varuha človekovih pravic;
- predložiti mora zagotovilo o popolni neodvisnosti.

b. Postopek

Na začetku vsakega parlamentarnega obdobja ali v primeru smrti, odstopa ali razrešitve varuha človekovih pravic predsednik Evropskega parlamenta pozove k vložitvi kandidatur za izvolitev na funkcijo varuha človekovih pravic in določi rok za njihovo vložitev. Kandidature mora podpreti vsaj 40 poslancev Evropskega parlamenta, ki so državljani vsaj dveh držav članic. Kandidature se predložijo odboru Parlamenta za peticije, ki preizkusi njihovo dopustnost. Odbor lahko predlaga zaslišanje kandidatov. Parlament nato glasuje o seznamu dopustnih kandidatur. Varuh človekovih pravic se izvoli z večino oddanih glasov.

2. Mandat

a. Trajanje

Evropski parlament varuha človekovih pravic imenuje po vsakih volitvah za čas trajanja zakonodajnega obdobja. Lahko je ponovno izvoljen.

b. Naloge

Varuh človekovih pravic:

- opravlja svoje naloge popolnoma neodvisno v interesu Unije in njenih državljanov;
- pri opravljanju svojih nalog ne zahteva ali sprejema navodil od nobene vlade, institucije, organa, urada ali subjekta;
- se vzdrži vseh dejanj, ki niso združljive z njegovo funkcijo;
- ne sme opravljati nobene druge pridobitne ali nepridobitne politične, upravne ali poklicne dejavnosti.

3. Razrešitev

Na zahtevo Parlamenta lahko varuha človekovih pravic razreši Sodišče Evropske unije, če ne izpolnjuje več pogojev za opravljanje nalog ali če stori hudo napako.

B. Vloga

1. Področje uporabe

Varuh človekovih pravic obravnava primere nepravilnosti pri delovanju institucij, organov, uradov ali agencij Evropske unije.

a. Varuh človekovih pravic lahko ugotovi nepravilnosti, če institucija ne spoštuje:

- temeljnih pravic,
- pravnih pravil ali načel,
- načel dobrega upravljanja.

Preiskave Evropskega varuha človekovih pravic se nanašajo zlasti na:

- preglednost/odgovornost,
- kulturo opravljanja storitev,
- spoštovanje postopkovnih pravic,
- pravilno uporabo diskrecijske pravice,

- spoštovanje temeljnih pravic,
- zaposlovanje,
- dobro upravljanje vprašanj v zvezi z osebjem EU,
- dobro finančno poslovanje,
- etiko,
- sodelovanje javnosti pri odločanju EU.

Približno tretjina preiskav, ki jih vsako leto opravi varuh človekovih pravic, se nanaša na opustitev ali zavrnitev posredovanja informacij.

b. Izjeme

Varuh človekovih pravic ne more obravnavati:

- delovanja Sodišča in Splošnega sodišča pri opravljanju sodne dejavnosti. Preiskave varuha človekovih pravic, ki se nanašajo na Sodišče, potekajo samo v zvezi z njegovimi nesodnimi dejavnostmi, na primer javnimi naročili, pogodbami in kadrovskimi zadevami;
- pritožb proti lokalnim, regionalnim in nacionalnim organom, tudi če se pritožbe nanašajo na zadeve, ki so povezane z Evropsko unijo;
- dejavnosti nacionalnih sodišč ali varuhov človekovih pravic: evropski varuh človekovih pravic ni organ za obravnavanje pritožb zoper odločbe, ki jih sprejmejo ti organi;
- zadev, ki pred tem niso bile predmet ustreznih upravnih postopkov v pristojnih organih;
- pritožb proti posameznim uradnikom EU v povezavi z njihovim ravnanjem.

2. Začetek preiskave

Evropski varuh človekovih pravic skladno s svojim poslanstvom začne preiskave, ki se mu zdijo upravičene, in sicer na lastno pobudo ali na podlagi pritožb, ki mu jih neposredno ali prek poslanca Evropskega parlamenta predložijo državljani Evropske unije ali katerakoli fizična ali pravna oseba s prebivališčem ali statutarnim sedežem v eni od držav članic, razen če so ali so bila domnevna dejanja predmet sodnega postopka.

3. Preiskovalna pooblastila

Evropski varuh človekovih pravic lahko zahteva podatke od:

- institucij in organov, ki so dolžni upoštevati in omogočiti dostop do zahtevanih informacij, razen če tega ne morejo storiti zaradi utemeljenih razlogov tajnosti;
- uradnikov in drugih uslužbencev teh institucij in organov, ki so na zahtevo varuha človekovih pravic dolžni pričati, čeprav jih še naprej obvezuje varovanje poslovne tajnosti;

- organov držav članic, ki so mu dolžni zagotoviti vse potrebne informacije, razen če njihovo posredovanje prepovedujejo zakonodajni ali ureditveni predpisi, čeprav se lahko varuh v takem primeru z njimi seznanil, če se obveže, da jih ne bo širil.

Če varuh človekovih pravic ne dobi želene pomoči, o tem obvesti Parlament, ki sprejme ustrezne ukrepe. Varuh lahko ob spoštovanju ustreznih nacionalnih predpisov sodeluje tudi z ustreznimi sogovorniki v državah članicah. Če so podatki takšne narave, da sodijo v kazensko pravo, varuh o tem takoj obvesti pristojne nacionalne organe in Evropski urad za boj proti goljufijam (OLAF). Po potrebi lahko obvesti institucijo EU, v kateri je uradnik ali uslužbenec zaposlen.

4. Izid preiskav

Kolikor je le mogoče, varuh človekovih pravic skupaj z institucijo ali organom v postopku poišče rešitev, ki je zadovoljiva za pritožnika. Če ugotovi nepravilnost, naslovi svoja priporočila na pristojno institucijo ali organ, ki ima na voljo tri mesece, da ga seznanil s svojim stališčem. Če institucija predlaganih priporočil ne sprejme, lahko varuh človekovih pravic pripravi posebno poročilo, ki ga predloži Evropskemu parlamentu. Evropski parlament lahko nato pripravi poročilo o posebnem poročilu, ki ga je predložil varuh človekovih pravic. Nazadnje o izidu preiskav obvesti pritožnika, ki mu posreduje tudi mnenje pristojne institucije ali organa in svoja priporočila.

C. Upravna struktura

Evropski varuh človekovih pravic ima na voljo sekretariat, ki ga sestavljajo zaposleni, za katere veljajo pravila, ki urejajo evropsko javno upravo. Varuh imenuje vodjo sekretariata.

D. Dejavnosti

Prvi evropski varuh človekovih pravic Jacob Söderman je služboval v času dveh parlamentarnih mandatov, od julija 1995 do 31. marca 2003. Med njegovim mandatom (leta 2001) je Parlament potrdil Evropski kodeks dobrega ravnanja javnih uslužbencev. Gre za postopkovni kodeks, ki sledi načelom evropskega upravnega prava po sodni praksi Sodišča, z gleduje pa se tudi po nacionalnih zakonodajah. Varuh se na določbe kodeksa opira med preiskavami, ki jih sproži za ugotavljanje nepravilnosti. Kodeks prav tako ponuja smernice za uradnike EU, ki jih spodbuja k upoštevanju najvišjih upravnih standardov.

Mandat evropskega varuha človekovih pravic je od aprila 2004 do 14. marca 2013 opravljal Nikiforos Diamandouros, ki je s položaja odstopil 1. oktobra 2013. V času svojega mandata je 11. julija 2006 predlagal prilagoditve statuta varuha človekovih pravic, Odbor za peticije, Parlament in Svet pa so njegov predlog podprli. Statut je bil spremenjen, da bi se okrepila in pojasnila vloga varuha, na primer v zvezi z dostopom do dokumentov in posredovanjem informacij Evropskemu uradu za boj proti goljufijam, če zadeva spada v njegove pristojnosti.

Po izvolitvi v Evropskem parlamentu na delnem zasedanju julija 2013 je 1. oktobra 2013 evropska varuhinja človekovih pravic postala nekdanja irska varuhinja Emily O'Reilly. Povečala je prepoznavnost vloge varuha s tem, da se je osredotočila na vprašanja, ki so v središču pozornosti državljanov, kot so večja preglednost lobiranja, strokovnih skupin, agencij EU (Evropska agencija za mejno in obalno stražo, Frontex) in mednarodnih

pogajanj (čezatlantsko partnerstvo za trgovino in naložbe – TTIP) ter izboljšanje pravil o žvižgaštvu in evropski državljanski pobudi. Po volitvah v Evropski parlament leta 2014 je bila potrjena za nadaljnjih pet let. Zavezala se je, da bo nadaljevala zastavljeno strategijo, naslovljeno „Letu 2019 nasproti“, in pri tem sledila geslu „učinek, pomen in prepoznavnost“.

VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA

Čeprav evropski varuh človekovih pravic svoje naloge opravlja povsem neodvisno, gre za parlamentarnega varuha, zato je v poglavju 1, ki obravnava Evropski parlament, naveden člen 228 PDEU. Varuh človekovih pravic je tesno vezan na Parlament, ki je izključno pristojen za njegovo izvolitev in za to, da Sodišču predlaga njegovo razrešitev, da opredeli pravila, ki urejajo njegove naloge, mu pomaga pri preiskavah in prejema njegova poročila. Odbor za peticije na podlagi Poslovnika (člen 220) vsako leto pripravi poročilo o letnem poročilu o dejavnostih varuha. V teh poročilih je odbor večkrat poudaril, da bi morale institucije EU v celoti sodelovati z evropskim varuhom, da bi se, predvsem z izvajanjem varuhovih priporočil, povečali preglednost in odgovornost Unije.

Ina Sokolska / Ottavio Marzocchi
10/2018

